

1882

KONYA TİCARET ODASI
KONYA CHAMBER OF COMMERCE

DEPOZİTO YÖNETİM SİSTEMİ

BURÇİN KABAKCI

Araştırma Raporu

Ekonomik Araştırmalar ve Proje Müdürlüğü

KONYA
Mayıs, 2023
www.kto.org.tr

Başlık	Sayfa
1. GİRİŞ	2
2. AVRUPA'DA DEPOZİTO İADE SİSTEMİ	3
3. TÜRKİYE'DE DEPOZİTO İADE SİSTEMİ	4
3.1. Depozito Yönetim Sisteminin İşleyişi	5
4. SONUÇ.....	6
5. KAYNAKÇA.....	6

1. GİRİŞ

Dünyada yaşanan plastik tüketim çılgınlığı her geçen yıl artmakta ve ciddi oranda çevre kirliliği problemine yol açmaktadır. Ambalaj endüstrisinde kullanılan malzemeler plastik, metal, cam, kağıt, ahşap ve kompozitlerdir. Genellikle metal, plastik, cam ve kompozit malzemelerin kullanıldığı yiyecek ve içecek ambalajları, ambalaj sektörü içerisinde yüzde 70'lik bir Pazar payına sahiptir. Her yıl okyanus ve denizlere milyonlarca ton atık bırakılmaktadır. Son yıllarda içecek tüketiminden kaynaklı atıklarda artış yaşandığı görülmektedir. Bu malzemelerin bir kısmı geri dönüştürülebilir ve ham madde yerine kullanılabilme özelliğine sahiptir. Bu sebeple tek kullanımlık içecek ambalajlarının geri toplanması için depozito iade sistemleri kullanılmaktadır. Bu sistemde müşteriler kutulu veya şişeli bir ürün aldıklarında küçük bir depozito ücreti ödemekte ve içeceği tükettikten sonra ambalajı geri dönüşüm toplama merkezine iade ederek depozito ücretlerini geri almaktadırlar.

Ülkemizde de 2017 yılının başından beri uygulanan Sıfır Atık Projesi kapsamında tek kullanımlık içecek ambalajlarının geri dönüştürülmesine yönelik çalışmalar 2023 yılında başlamış olup 2024 yılı itibari ile zorunlu hale gelerek 'Depozito Yönetim Sistemi'ne geçilecektir.

Bu raporda Avrupa'da hâlihazırda uygulanmakta olan, ülkemizde de zorunlu hale gelecek olan Depozito Yönetim Sistemi ile ilgili bilgilendirme yapılacaktır.

2. AVRUPA'DA DEPOZİTO İADE SİSTEMİ

Çevre ve iklim kriziyle mücadele, sürdürülebilir kalkınma tüm ülkelerin en temel gündem maddeleri arasında yer almaktadır. Ülkelerin uygulamakta olduğu Sıfır Atık Projelerinin hayata geçmesindeki en önemli etkenlerden birisi olan depozito iade sistemi de tüm dünyada hızla yayılmaktadır.

Depozito İade Sistemleri (DİS), büyük oranda kullanılmış içecek ambalajlarının tekrar kullanılma ve yüksek kalitede geri dönüştürme amacıyla toplamanın başarıyla denenmiş bir aracıdır ve döngüsel bir ekonomiye ulaşılması açısından hayati bir öneme sahiptir.

Sadece Avrupa Birliği içerisinde bile depozito sistemlerinin uygulandığı ülkelerde 130 milyondan fazla insan bu sistem içerisinde yaşamaktadır. Ayrıca Kanada, ABD ve Avustralya'da da depozito sistemleri kullanılmaktadır.

Gün geçtikçe daha fazla ülkede yasayla zorunlu hale gelen, geri dönüşüm hedeflerine ulaşmak ve doğaya atılan atıkların azaltılmasına yönelik depozito uygulamalarını yaygınlaştırmaya yönelik Brüksel'de bulunan ReLoop Platformu 2016 yılında "Tek Kullanımlık İçecek Ambalajları İçin Depozito Sistemlerine Küresel Bakış" başlığı ile dünyanın farklı ülkelerinde yürürlükte olan 40 ülkenin depozito sistemlerine yönelik kapsamlı bir araştırma yapmıştır. Yapılan araştırma neticesinde her depozito sistemi, tüm ülkelerde aşağıda bulunan önemli noktalarda yapılandırılmıştır:

- Yasal taahhüt / zorunluluk (sistem için yasal mevzuat, kanun ve yönetmelik vb.)
- Program kapsamı (sisteme dahil edilecek içeceklerin ve ambalajların tespiti)
- Depozito bedelleri (depozito tutarları ve ambalajlarına göre farklı ücretlerin belirlenmesi)
- Sistem operatörü (Sistem operatörünün paydaşları ve görevlerinin netleştirilmesi)
- Geri ödeme sistemi (içecek ambalajını geri alım sisteminin hazırlanması)
- Sistem sonucu (iade oranlarının yönetilmesi)
- Para malzeme akışı (görsel akış çizelgesinin hazırlanması)

Tüm sistemlerde ambalajların barkod aracılığıyla tespit edilmesi amacıyla barkod bazlı kayıt sistemi bulunmaktadır. Bu sayede her ambalaj takip edilebilir hale gelmekte ve hangi ürünlerin iade edildiği noktasında net bir veri elde edilebilmektedir.

Depozito iade sistemini kullanan ülkelerin ortak noktaları, 'temiz atık- temiz ham madde' hedefiyle yüksek toplama oranları ile hem ülke ekonomilerine katkı sağlamak hem de çevreyi, denizleri ciddi oranda kirlilikten kurtarmalarıdır. AB ve dünyadaki birçok ülke bu konuda ciddi adımlar atmaya ve yatırımlar yapmaya devam etmektedir.

3. TÜRKİYE'DE DEPOZİTO İADE SİSTEMİ

Çevre bilincinin yükseldiği dünyamızda toplam 350 milyon nüfusa ulaşan 20'den fazla ülkede ulusal yönetmeliklerle belirlenmiş resmi depozito sistemleri uygulanmaktadır. Türkiye gibi diğer ülkeler de benzer sistemleri hayata geçirmek için hazırlıklarını sürdürmektedir. Depozito İade Sisteminin kapsamının 2026 yılında 70 ülke veya eyalette yaklaşık 750 milyon nüfusu kapsayacak şekilde genişlemesi ve yayılması beklenmektedir.

Depozito Yönetim Sistemi (DYS) özetle, çevreyi kirletme olasılığı bulunan malların, ambalajlarının fiyatının üzerine ilave bir bedel eklenerek, bu ürünlerin çevreye kontrolsüzce atılmasının önüne geçmek ve ilk baştaki ödenen bedelin tüketiciye iade edilmesini amaçlamaktadır. Ülkemizde gelecek yıl zorunlu uygulamaya geçecek olan Depozito Yönetim Sistemi'nin çevreden ekonomiye, ihracattan istihdam ve yatırıma kadar birçok alana katkı sağlaması beklenmektedir.

Türkiye'de 2024 yılı itibari ile geçerli olacak DYS'nin, ülkemizdeki at-kurtul davranışlarını da tamamen değiştirmesi beklenmektedir. DYS ile sokaklarımız, denizlerimiz, sahillerimiz, ormanlarımız gibi ülkemizin dört bir yanının içecek ambalajlarından arındırılmasının yanı sıra ekonomimize de önemli katkılar sunması beklenmektedir. Geri dönüştürülen her şişe, yeni bir şişe üretmekten çok daha az enerji ve maliyete ihtiyaç duymakta böylece karbon salınımı ve küresel ısınmaya olan yükümüzü de hafifletmektedir.

Depozito Yönetim Sisteminin hayata geçmesi ile birlikte ilk etapta 20-25 milyar ambalajın geri dönüşüme kazandırılması hedeflenmektedir. Bu sayede 37 bin ton sera gazı emisyonu azalacak, 1,3 milyar kilovatsaat enerji, 3,6 milyon varil petrolden tasarruf sağlanacaktır.

DYS'nin ekonomiye katkısının da büyük olması beklenmektedir. Enerji ve ham madde tasarrufu sağlayacak, cari açığı olumlu etkileyecek, yatırım ve istihdam sağlayacak olan DYS'nin ekonomiye katkılarının başında cari açık gelmektedir. Türkiye'de günlük 50 milyon, yıllık 20 milyar adedi aşkın miktarda içecek ambalajı tüketilmektedir. Depozito sisteminin geri dönüşümünün belirli bir seviyeye çıkmasının ardından yüzde 35-40 oranında daha az içecek ambalaj ham maddesi ithal edeceğimiz öngörülmektedir. Bu sayede yıllık 150-200 milyon dolara yakın ham madde ithalatının önüne geçilerek malzeme ve enerji ithalatı da göz önüne alındığında cari açığa katkısının artması da beklenmektedir.

Ülkemizde ambalaj atıkları karton, cam, plastik, metal vb. şekilde toplanmaktadır. Atıkların içerdiği sıvı ve yiyecekler, ekonomik değeri yüksek olan atıkların değerini düşürmektedir. DYS ile bu değer kaybının önüne geçerek, dögüsel ekonomide sanayiye daha temiz ve ihtiyacı olan atıklar sağlanacaktır.

Yeni hammadde alımı yerine geri dönüştürülen malzemelerin kullanılmasının yıllık 50 milyon dolar, ambalaj materyallerinin ekonomik değerinin artması yoluyla da 40 milyon dolar, belediyelerin atık toplama ve yönetim hizmetlerinde ise yıllık 75 milyon dolar değerinde bir fayda beklenmektedir.

DYS'nin ekonomiye katkısının yanı sıra istihdama katkısı da dikkat çekici düzeydedir. İstihdama katkısı, sistemin kurulma sürecinde başlayarak, depozito iade makinalarının üretim aşamasında, sistem zorunlu olarak uygulanmaya başladığında ise iade makinelerinden manuel iade noktalarında toplanan şişelerin transferi, kontrolü, elden geçirilmesi gibi pek çok aşamada yeni iş imkanları doğacaktır. Bu sayede lojistik ve geri dönüşüm sektörleri başta olmak üzere birçok alanda önümüzdeki 20-30 yıllık süreçte 20 bin yeni istihdam oluşacak ve 20 yılda ekonomiye katkısının 100 milyar liraya ulaşacağı tahmin edilmektedir.

3.1. Depozito Yönetim Sisteminin İşleyişi

- Ülkemizde yıllık yaklaşık olarak 50 milyar adet tek kullanımlık içecek ambalajı üretilmekte ve bunların çevre sorunu olmaktan çıkması ve dönüştürülerek ekonomiye kazandırılması için hazırlanan Depozito Yönetim Sistemi'nin işleyişi Türkiye Çevre Ajansı tarafından sağlanacaktır.
- Bakanlıkça belirlenen belirli bir depozito bedeli alınacak, bu bedel ürünlerin kullanılması sonrasında iade edilecek ve depozito bedeli geri ödenecek. Vatandaş ürünün fiyatı dışında ödenen bedeli geri alabilmek için sistemin belirlediği market veya diğer toplama noktalarına yönlendirilecek, depozito bedelini geri alabilmek için atığı iade edecektir.
- İade bedeli alışveriş puanı olacak ve bu puanlar ya karta ya da telefon uygulamasına yüklenerek, vatandaşların alışverişlerinde kullanabilmeleri sağlanacaktır. Ülke genelinde bu yıl itibariyle kademeli olarak işlemeye başlayacak sistem, 2023'ün sonuna kadar tüm il ve ilçelerde yaygınlaştırılacaktır.
- Depozito Yönetim Sistemi'nin hayata geçmesiyle ilk etapta 20 milyar şişe geri dönüşüme kazandırılacaktır. 37 bin ton sera gazı emisyonu azaltılacaktır. 1,3 milyar kilovatsaat enerji, 3,6 milyon varil petrolden tasarruf sağlanacaktır.
- 20 yılda ekonomiye 100 milyar lira kazanç, 20 bin vatandaşa da yeni istihdam alanları açılacaktır. Sıfır Atık Projesi'nde pilot bölge seçilen Kızılcahamam, depozito yönetim sistemi için de pilot ilçe olmuş, ilçede bugüne kadar 25.500 kişi evlerinde ziyaret edilerek, atıkların dönüşümünün nasıl yapılacağı anlatılmıştır.

4. SONUÇ

Depozito Yönetim Sisteminin hayata geçmesi ile birlikte ambalajların iade edilme süreci kolay, geri ödemesi tüketiciler için uygun olmalıdır. Perakendecilere, dağıtım firmalarına, bakkallara, büfelere vs. alan sınırlamalarına tabi olarak piyasaya sürülen tüm ambalaj malzemelerini geri alma yetkisi verilmelidir.

Tüketiciyi boş ambalajını iade etmeye teşvik ederek, daha fazla ambalaj yeniden kullanılacak, geri dönüştürülecek ve dolayısıyla çöp yakma fırınlarında, atıkların depolanmasında veya çevreye daha az çöp atılacaktır. Bu süreçte, tüketicilerin eğitimi ve bilinçlendirme kampanyaları çok önemli olup sistemin nasıl çalıştığını, faydalarının neler olduğu yeteri kadar etkili anlatılabilirse, vatandaşların sisteme dâhil olmaları da o kadar hızlı olacaktır.

5. KAYNAKÇA

- <http://aynuracar.com/wp-content/uploads/2019/11/AGED-Depozito.pdf>
- <https://www.indyturk.com/node/483276/t%C3%BCrki%C3%87yeden-sesler/depozito-iade-sistemi>
- <https://www.ekonomim.com/yapi-kredi-ile-e-ticaret/depozito-iade-sistemi-icin-geri-sayim-basladi-haberi-695754>